

BACHELOROPLEIDING
GRIEKSE EN LATIJNSE TAAL EN CULTUUR
FACULTEIT DER GEESTESWETENSCHAPPEN
UNIVERSITEIT LEIDEN

QANU
Catharijnesingel 56
PO Box 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100
E-mail: support@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0725

© 2020 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUDSOPGAVE

RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDING GRIEKSE EN LATIJNSE TAAL EN CULTUUR VAN DE UNIVERSITEIT LEIDEN	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDING	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING	5
SAMENSTELLING VAN HET PANEL.....	5
WERKWIJZE VAN HET PANEL	6
SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL	11
BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING	15
BIJLAGEN	29
BIJLAGE 1: BEOOGDE LEERRESULTATEN	31
BIJLAGE 2: OVERZICHT VAN HET PROGRAMMA	32
BIJLAGE 3: BEZOEKPROGRAMMA	34
BIJLAGE 4: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN	35

Dit rapport is vastgesteld op 5 maart 2020

RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDING GRIEKSE EN LATIJNSE TAAL EN CULTUUR VAN DE UNIVERSITEIT LEIDEN

Dit rapport volgt het Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. september 2018).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDING

Bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur

Naam van de opleiding:	Griekse en Latijnse taal en cultuur
CROHO-nummer:	56003
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie:	Leiden
Variant:	voltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Inleverdatum NVAO:	01/05/2020

Het bezoek van het visitatiepanel Regiostudies aan de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden vond plaats op 5, 6 en 7 juni 2019.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling:	Universiteit Leiden
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief

SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De NVAO heeft op 4 maart 2019 ingestemd met de samenstelling van het panel. Het panel dat de bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. P. (Peter) Van Nuffelen, research professor Cultural History of the Ancient World aan de Universiteit Gent (België) [voorzitter];
- Prof. dr. D.M. (Diederik) Oostdijk, hoogleraar English Literature aan de Vrije Universiteit Amsterdam;
- Prof. dr. E.J.C. (Eibert) Tigchelaar, hoogleraar verbonden aan de Onderzoekseenheid Bijbelwetenschap en de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven (België);
- Dr. D. (Diana Bullen) Presciutti, senior lecturer in Kunstgeschiedenis, director of Global Studies en director van het Interdisciplinary Studies Centre aan de University of Essex (Groot-Brittannië);
- Prof. dr. A. (Axel) Holvoet, hoogleraar aan het Institute of the Languages and Cultures of the Baltic van Vilnius University (Litouwen);
- Prof. dr. E.M.H. (Helena) Houvenaghel, hoogleraar Spaanse Taal en Cultuur aan de Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. J. (John) Nawas, professor in Arabic and Islamic Studies aan de KU Leuven (België);

- L. (Lara) van Lookeren Campagne, bachelorstudent Midden-Oosten Studies aan de Universiteit van Amsterdam [studentlid];
- Prof. dr. L.P. (Lars) Rensmann, hoogleraar European Politics and Society aan de Rijksuniversiteit Groningen [referent International Studies en Russian Studies].
- Prof. dr. H. (Harco) Willems, hoogleraar Egyptologie aan de KU Leuven (België) en directeur van de Leuvense opgravingsmissie in Dayr al-Barshā (Midden Egypte) [referent Oude Nabije Oostenstudies].

Het panel werd ondersteund door dr. E. (Els) Schröder en drs. E.G.M. (Mariette) Huisjes, die optraden als secretaris.

WERKWIJZE VAN HET PANEL

De bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur aan de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden maakt onderdeel uit van de visitatiegroep Regiostudies. In de periode maart 2019 tot en met november 2019 beoordeelde het panel in totaal 38 opleidingen aan vijf universiteiten: Radboud Universiteit, Universiteit Leiden, Universiteit van Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam en Rijksuniversiteit Groningen.

De Universiteit Leiden heeft negentien opleidingen die in deze visitatiegroep vallen. Om de werkdruk voor de panelleden te verdelen en ervoor te zorgen dat alle programma's voldoende aandacht kregen, werden er twee bezoeken gepland (in juni en november 2019).

Het visitatiepanel bestond uit de volgende leden:

- Prof. dr. P. (Peter) Van Nuffelen, research professor Cultural History of the Ancient World aan de Universiteit Gent (België) [voorzitter];
- Prof. dr. D.M. (Diederik) Oostdijk, hoogleraar English Literature aan de Vrije Universiteit Amsterdam;
- Prof. dr. A. (Umar) Ryad, professor in Arabic and Islamic Studies aan de KU Leuven (België);
- Prof. dr. E.J.C. (Eibert) Tigchelaar, hoogleraar verbonden aan de Onderzoekseenheid Bijbelwetenschap en de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven (België);
- Prof. dr. G. (Gunnar) De Boel, gewoon hoogleraar in Vergelijkende Taalkunde, Griekse Taalkunde en Nieuwgriekse en Byzantijnse Letterkunde aan de Universiteit Gent (België);
- Prof. dr. I. (Inge) Brinkman, professor in African Studies aan de Vakgroep Afrikaanse Talen en Culturen van Universiteit Gent (België);
- Prof. dr. G. (Gert) Buelens, gewoon hoogleraar English and American Literature aan de Vakgroep Letterkunde van de Universiteit Gent (België);
- Dr. D. (Diana Bullen) Presciutti, senior lecturer in Kunstgeschiedenis, director of Global Studies en director van het Interdisciplinary Studies Centre aan de University of Essex (Groot-Brittannië);
- R.A. (Rianne) Clerc-de Groot MA, docent Klassieke Talen aan het Cygnus Gymnasium in Amsterdam;
- Dr. D. (Dario) Fazzi, docent Noord-Amerika Studies en International Studies aan de Universiteit Leiden;
- Prof. dr. A.F.R. (Ann) Heirman, hoogleraar Chinese Taal en Cultuur aan de Universiteit Gent (België);
- Prof. dr. A. (Axel) Holvoet, hoogleraar aan het Institute of the Languages and Cultures of the Baltic van Vilnius University (Litouwen);
- Prof. dr. V. (Vincent) Houben, hoogleraar Geschichte und Gesellschaft Südasiens aan de Humboldt Universität Berlin (Duitsland);
- Prof. dr. E.M.H. (Helena) Houvenaghel, hoogleraar Spaanse Taal en Cultuur aan de Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. D. (Daeyeol) Kim, professor aan het Institut National des Langues et Civilisations Orientales (INaLCO) van de Université Sorbonne Paris Cité (Frankrijk);
- L. (Lotte) Metz MA, docente Grieks en Latijn aan het Stedelijk Gymnasium Nijmegen;

- Prof. dr. J. (John) Nawas, professor in Arabic and Islamic Studies aan de KU Leuven (België);
- Prof. dr. A. (Andreas) Niehaus, hoogleraar Japanse Taal en Cultuur aan de Vakgroep Talen en Culturen (afdeling Zuid- en Oost-Azië) van de Universiteit Gent (België);
- Prof. dr. J.L.M. (Jan) Papy, gewoon hoogleraar, verbonden aan de Onderzoeksgroep Latijnse Literatuur van de KU Leuven (België);
- Dr. N.A. (Nicolet) Boekhoff-van der Voort, docent Islamstudies en coördinator Graduate School for the Humanities aan de Radboud Universiteit;
- C. (Charlotte) van der Voort, derdejaars bachelorstudent Griekse en Latijnse Taal en Cultuur, en pre-masterstudent Nederlandse Taal en Cultuur, aan de Universiteit Leiden [studentlid];
- L. (Lara) van Lookeren Campagne, bachelorstudent Midden-Oosten Studies aan de Universiteit van Amsterdam [studentlid];
- G.M. (Gerieke) Prins, bachelorstudent Geschiedenis, met een focus op Sociale Geschiedenis en migratiegeschiedenis en een minor in Latijns-Amerikastudies, aan de Universiteit Leiden [studentlid];
- E.L. (Emma) Mendez Correa, bachelorstudent Griekse en Latijnse Taal en Cultuur aan de Universiteit Leiden [studentlid];
- Prof. dr. L.P. (Lars) Rensmann, hoogleraar European Politics and Society aan de Rijksuniversiteit Groningen [referent International Studies en Russian Studies, Universiteit Leiden].
- Em. prof. dr. C.H.M. (Kees) Versteegh, emeritus hoogleraar Arabisch en Islam aan de Radboud Universiteit [referent Arabisch en Midden-Oosten studies, Universiteit van Amsterdam];
- Prof. dr. H. (Harco) Willems, hoogleraar Egyptologie aan de KU Leuven (België) en directeur van de Leuvense opgravingsmissie in Dayr al-Barshā (Midden Egypte) [referent Oude Nabije Oostenstudies, Universiteit Leiden];
- Prof. dr. J. (Jaap) Wisse, professor of Latin Language & Literature aan Newcastle University (Groot-Brittannië) [referent GLTC en Oudheidstudies, Universiteit van Amsterdam en Vrije Universiteit Amsterdam].

Voor elk bezoek is een (sub)panel samengesteld, waarbij rekening is gehouden met de expertise, onafhankelijkheid en beschikbaarheid van de panelleden.

Projectleider van de visitatiegroep Regiostudies was dr. Els Schröder, medewerker van QANU. Zij was tevens coördinerend secretaris van het panel tijdens het bezoek aan de Radboud Universiteit en tijdens het eerste bezoek aan de Universiteit Leiden. Om de consistentie van de beoordelingen te waarborgen bezocht zij ook de start- en slotvergaderingen van het panel van de andere bezoeken en las en commentariseerde elk conceptrapport. Tijdens haar verlofperiode werd zij bij het bezoek aan de Vrije Universiteit Amsterdam en Universiteit van Amsterdam, en bij het tweede bezoek aan de Universiteit Leiden vervangen door dr. Irene Conradie, bij het bezoek aan de Rijksuniversiteit Groningen door dr. Anna Sparreboom. Hierbij werden nauwlettend de bevindingen tijdens de verschillende bezoeken geïkt.

Verschillende secretarissen ondersteunden het panel: drs. Trees Graas (medewerker van QANU) bij het bezoek aan de Radboud Universiteit; drs. Mariette Huisjes (freelance medewerker van QANU) bij het eerste bezoek aan de Universiteit Leiden en het bezoek aan de Rijksuniversiteit Groningen; drs. Erik van der Spek (freelance medewerker van QANU) bij het tweede bezoek aan de Universiteit Leiden; drs. Mariëlle Klerks (freelance medewerker van QANU) bij het gecombineerde bezoek aan de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam. De QANU-projectleiders en secretarissen voerden regelmatig overleg, voorafgaand, tijdens en na afloop van elk bezoek.

Vorbereiding

Op 22 november 2018 vond een vooroverleg plaats met de voorzitter waarin de projectleider hem informeerde over de taakstelling en werkwijze van het panel in het algemeen en de rol van de voorzitter in het bijzonder, en een toelichting gaf op de van toepassing zijnde beoordelingskaders. Voorafgaand aan de bezoeken informeerde de projectleider de panelleden telefonisch en per e-mail over de taakstelling, algemene werkwijze en de formele kaders. Voor elke gespreksronde werden

representatieve gesprekspartners geselecteerd. Het bezoekprogramma is in dit rapport opgenomen als Bijlage 3.

De opleidingen schreven ter voorbereiding op de visitatie een zelfevaluatierapport. Deze werden na ontvangst door de projectleider gecontroleerd op kwaliteit en volledigheid en vervolgens doorgestuurd aan de panelleden. De panelleden bestudeerden de zelfevaluatierapporten en bijlagen en formuleerden op basis hiervan vragen en aandachtspunten ter voorbereiding op het bezoek. Ook formuleerden de panelleden per opleiding punten die hen in positieve zin opvielen.

Naast de zelfevaluatierapporten bestudeerde het panel voorafgaand aan het bezoek een selectie van eindwerken en bijbehorende beoordelingsformulieren (zie de toelichting in Bijlage 4).

Bezoek

Het visitatiebezoek aan Universiteit Leiden vond plaats op 5, 6 en 7 juni 2019.

Bij de start van elk bezoek hield het panel een vooroverleg waarin de eerste bevindingen en vragen en aandachtspunten werden besproken en waarin het panel afspraken maakte over de taakverdeling. De panelleden bespraken ook hun bevindingen ten aanzien van de (beoordeling van de) bestudeerde scripties.

Tijdens het bezoek heeft het panel eveneens onderwijs- en toetsmateriaal en verslagen van de opleidings- en examencommissie bestudeerd. Een overzicht van het bestudeerde materiaal is opgenomen in Bijlage 4. Het panel sprak met studenten en docenten, het management en verantwoordelijken, alumni en vertegenwoordigers van de examencommissie. Vertegenwoordigers van de opleidingscommissie namen deel aan het gesprek met docenten en studenten. Tevens bood het panel studenten en docenten de gelegenheid om informeel met het panel te spreken tijdens een inloopspreekuur. Van deze gelegenheid is bij deze opleiding geen gebruik gemaakt.

Het panel gebruikte het laatste deel van het bezoek voor een intern overleg om de voorlopige bevindingen vast te stellen. Ter afsluiting gaf de voorzitter een korte mondelinge toelichting aan alle belangstellenden, waarin hij de belangrijkste observaties van het panel deelde.

Na afloop van de visitatie vonden in parallelsessies ontwikkelgesprekken plaats waarin panelleden en vertegenwoordigers van de opleidingen met elkaar in gesprek gingen over ontwikkelingen bij de betreffende opleidingen. De uitkomsten van het ontwikkelgesprek zijn in een apart verslag vastgelegd en afgestemd met het panel. De opleidingen publiceren een samenvatting van het verslag met daarin de belangrijkste conclusies.

Rapportage

De secretaris schreef een conceptrapport op basis van de bevindingen van het panel en legde dat vervolgens voor aan de projectleider voor een collegiale toets. Daarna vroeg de secretaris de panelleden om het rapport te bekijken en van feedback te voorzien. Na verwerking van de feedback en na akkoord van het panel stuurde de projectleider het rapport naar de faculteit met het verzoek om feitelijke onjuistheden te melden. De feitelijke onjuistheden werden na overleg tussen de projectleider en de voorzitter door de secretaris gecorrigeerd. Vervolgens werd het rapport door het panel vastgesteld en toegestuurd aan de Faculteit der Geesteswetenschappen en aan het College van Bestuur van de Universiteit Leiden.

Definitie oordelen

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een associate degree-, bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Voldoet

De opleiding voldoet op de standaard aan basiskwaliteit.

Voldoet ten dele

De opleiding voldoet in belangrijke mate aan basiskwaliteit op de standaard maar er zijn verbeteringen nodig om volledig aan de standaard te voldoen.

Voldoet niet

De opleiding voldoet niet aan basiskwaliteit op de standaard.

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities gehanteerd voor de beoordeling van de opleiding als geheel:

Positief

Op alle standaarden 'voldoet'.

Positief onder voorwaarden

Standaard 1 'voldoet' en maximaal op twee standaarden een 'voldoet ten dele' waarbij het panel het opleggen van voorwaarden adviseert.

Negatief

In de volgende situaties:

- 'voldoet niet' op een of meer standaarden;
- 'voldoet ten dele' op Standaard 1;
- 'voldoet ten dele' op een of twee standaarden waarbij het panel niet adviseert om voorwaarden op te leggen;
- op drie of meer standaarden 'voldoet ten dele'.

SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

Volgens het panel onderscheidt de bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur zich positief vanwege de literaire benadering van de gelezen teksten, het brede overzicht dat ze biedt van de klassieke talen in al haar facetten, met daarbij ruime aandacht voor kennis van de materiële cultuur, verbanden tussen de klassieke en hedendaagse cultuur en de wijze waarop de antieke wijsbegeerte de talen en culturen van de klassieken hebben beïnvloed.

Verder concludeert het dat de beoogde leerresultaten van Griekse en Latijnse taal en cultuur gerelateerd zijn aan de Dublin-descriptoren en beantwoorden aan de verwachtingen van het beroepenveld. Het panel adviseert wel om de beoogde leerresultaten te herformuleren, met aandacht voor het gewenste ambitieniveau en de behaalde academische vaardigheden, en om binnen de faculteit der Geesteswetenschappen de gebezigde terminologie te harmoniseren. Ook ziet het panel kansen voor de opleiding om haar eigen identiteit en unieke karakter in inhoudelijke termen in kaart te brengen en zo het opleidingsprofiel verder uit te lichten. Dit vergroot niet alleen de zichtbaarheid van de opleiding, maar stelt haar ook in de gelegenheid de aansluiting bij het beroepenveld verder te verbreden en verduidelijken, onder meer door de verbinding te verhelderen tussen de arbeidsmarkt en de behaalde leerresultaten.

Het panel onderkent ook dat de Universiteit Leiden een lange traditie heeft die ernaar streeft kennis van vele culturen te bewaren en uit te bouwen. Dit is een wezenlijk onderdeel van haar identiteit en geeft haar een unieke positie in Nederland. Het panel heeft veel waardering voor dit universiteitsprofiel en ondersteunt van harte de Leidse inspanningen om een breed onderwijs-onderzoeksaanbod op het gebied van de geesteswetenschappen te garanderen.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het panel heeft vastgesteld dat de bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur een uitdagende onderwijsleeromgeving biedt aan haar studenten, waarbinnen zij op goede wijze worden gestimuleerd om een arbeidsintensief en uitdagend onderwijsprogramma succesvol af te ronden. Het curriculum biedt een goede en intensieve taaltraining op het gebied van de Griekse en Latijnse taal- en letterkunde, die studenten op gedegen wijze voorbereidt op een vervolgopleiding. De verdiepende en verbredende vakken in het programma geven hen daarnaast de kans hun kennis op het gebied van de antieke wijsbegeerte, oude geschiedenis en materiële cultuur van de klassieke oudheid te vergroten. Daarnaast biedt een keur aan extracurriculaire activiteiten een waardevolle aanvulling op het reguliere programma voor hen die zich verder willen ontwikkelen. Het gebruikte cursusmateriaal is kwalitatief goed en sluit aan bij de wens onderzoekend leren centraal te stellen. Het panel heeft verder geconstateerd dat er binnen de opleiding een grotere variëteit aan werkvormen lijkt te bestaan dan wordt gesuggereerd door de opzet van het programma. Het moedigt docenten aan om hun ervaringen met nieuwe, innovatieve onderwijsleeropdrachten en werkvormen uit te wisselen.

Ten aanzien van de leerlijnen die de opbouw van het curriculum waarborgen, heeft het panel enige suggesties. Zo adviseert het panel de opleiding om de studentenwens te honoreren om de taalverwervingsleerlijn in het derde jaar te verstevigen. Ook ziet het panel kansen voor de opleiding om de leerlijn op het gebied van academische vaardigheden zichtbaarder te laten terugkomen in het programmaoverzicht. Het is verheugd dat de opleiding in de afgelopen jaren initiatieven heeft ontplooid ten aanzien van de zichtbaarheid van deze laatste leerlijn; zo is de leerlijn binnen de geboden cursussen systematisch in kaart gebracht en beschreven in een syllabus voor studenten. De volgende stap ter vergroting van deze leerlijn is een verankering hiervan in de beoogde leerresultaten en een koppeling van deze leerresultaten aan het toetsplan, waardoor de leerlijn in zijn geheel ook duidelijk herkenbaar zal zijn in het programma. Het panel stelt vast dat de opleiding de aandachtsgebieden geïdentificeerd heeft en zoekt naar mogelijkheden om op deze gebieden verbetering aan te brengen. Het panel heeft dan ook vertrouwen in de opvolging.

Studenten hebben voldoende ruimte voor verbreding en het aanbrengen van eigen accenten in hun onderwijsprogramma. Zij zijn enthousiast over het programma en hun docenten. Deze positieve toon wordt gedeeld door het panel; het acht het docententeam gekwalificeerd, gemotiveerd en in voldoende mate ondersteund door het opleidingsmanagement en de faculteit. Ook worden studenten gedurende hun gehele studie goed begeleid door de studieadviseur, tevens opleidingscoördinator, en door individuele docenten. Het panel heeft geconstateerd dat studenten worden ondersteund bij het schrijven van hun eindwerken en dat de faculteit en opleiding aandacht hebben voor arbeidsmarktoriëntatie. Wel zijn hierbij nog slagen te maken, met name ten aanzien van de verbreding van het geschetste arbeidsperspectief voor afgestudeerde classici.

Standaard 3: Toetsing

De bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur kent volgens het panel een deugdelijk en transparant systeem van toetsing. De kwaliteit van de toetsen wordt vergroot door toepassing van het vierogenprincipe bij de vormgeving en het gebruik van antwoordmodellen bij de beoordeling. Het toetsplan maakt de wijze van toetsing en de relatie tussen de leerresultaten en cursusdoelstellingen voldoende inzichtelijk. Wel meent het panel dat er bij de opleiding ruimte is voor de inzet van meer creatieve vormen van toetsing, waarbij studenten vaker worden uitgedaagd een combinatie van vaardigheden in te zetten. Ook raadt het de opleiding aan te onderzoeken of er verbeterlagen kunnen worden gemaakt in de wijze waarop feedback is georganiseerd. De beoordeling van eindwerken is helder opgezet en de kwaliteit van de beoordeling is gewaarborgd door twee beoordelaars, waarbij de opleiding ernaar streeft vaste beoordelaarskoppels te vermijden. Gezien de kleinschaligheid van de opleiding moedigt het panel de opleiding aan om ook een externe blik in de beoordelingen van scripties toe te laten. De scherpe blik van collega's van buiten de opleiding zou van meerwaarde kunnen zijn om de kwaliteit van de beoordelingen blijvend te versterken, zowel door de andere expertise die zij meebrengen als door eventuele cultuurverschillen tussen opleidingen.

Tot slot stelt het panel vast dat de examencommissie Classics and Ancient Civilizations haar taak op het gebied van de kwaliteitsborging van toetsing in voldoende mate heeft opgepakt. Zij borgt het binnen de opleiding gerealiseerde niveau. Hierbij wordt de examencommissie op goede wijze ondersteund door de professionaliseringsslag die de faculteit op het gebied van toetsbeleid in de afgelopen jaren heeft gemaakt. Het panel moedigt de faculteit en examencommissie aan deze lijn voort te zetten en uit te breiden. Hierbij is het van belang dat de examencommissie in voldoende mate wordt gecompenseerd voor haar werkzaamheden om draagvlak voor verandering binnen de opleiding te kunnen (blijven) creëren. Daarnaast vraagt het panel de faculteit nogmaals de facultaire richtlijnen voor het behandelen van plagiaat- en fraudezaken onder de loep te nemen en daarbij een eenduidige lijn af te stemmen met de betrokken examencommissies.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

Het panel is tevreden over het niveau van de scripties van Griekse en Latijnse taal en cultuur. Ze tonen aan dat de afgestudeerden de beoogde leerresultaten realiseren. De meerderheid van de scripties zijn van gemiddelde tot goede kwaliteit. Het panel stelt vast dat de scripties gebruikmaken van passend bronnenmateriaal en over het algemeen profiteren van een heldere opzet en vraagstelling. De verbinding die veel studenten legden tussen de klassieke en hedendaagse tendensen en cultuur, zag het panel als sterk en onderscheidend punt. De meeste afgestudeerden stromen zonder problemen in bij een aansluitende masteropleiding binnen het vakgebied in Leiden of elders, wat volgens het panel bevestigt dat de bacheloropleiding haar studenten een goede basis geeft voor een vervolgopleiding.

Het panel beoordeelt de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3: Toetsing	voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoet
Algemeen eindoordeel	positief

De voorzitter van het panel, prof. dr. Peter Van Nuffelen, en de secretaris dr. Els Schröder, verklaren hierbij dat alle panelleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 5 maart 2020

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING

Context

De bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur (GLTC) is een van de 24 bacheloropleidingen aan de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden. Deze faculteit is georganiseerd als een matrix van instituten en opleidingen. De docenten zijn aangesteld bij een van de onderzoeksinstituten van de faculteit, zoals bijvoorbeeld het Leiden Institute for Area Studies (LIAS), het Instituut Geschiedenis en het Instituut voor Wijsbegeerte, en verrichten daar ook onderzoek. Daarnaast verzorgen zij onderwijs in een of meer opleidingen. De bacheloropleiding GLTC valt onder de verantwoordelijkheid van het opleidingsbestuur, dat bestaat uit een opleidingsvoorzitter uit de wetenschappelijke staf en een studentlid. Het opleidingsbestuur valt onder rechtstreekse verantwoordelijkheid van het faculteitsbestuur. Het krijgt gevraagd en ongevraagd advies van een opleidingscommissie, die bestaat uit studenten en docenten. Verder valt de opleiding onder de examencommissie Classics and Ancient Civilizations, samen met drie andere opleidingen en de faculteitsbrede minor Retorica.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

Profiel

De opleiding GLTC biedt haar studenten een breed overzicht van de klassieke talen in al haar facetten, van het vroeg-Griekse epos tot het Latijn van de Renaissance. Hierbij staan teksten in de brontalen centraal. Naast aandacht voor de Griekse en Latijnse taal- en letterkunde, is er ook ruimschoots aandacht voor de filosofie, geschiedenis en materiële cultuur van de klassieke oudheid. Verwachtingen van het beroepenveld zijn hierbij richtinggevend. Landelijke afspraken tussen de verschillende opleidingen GLTC stellen minimale eisen aan de tijdsbesteding aan de taalverwerving van het Grieks en Latijn ter voorbereiding op instroom in een (educatieve) masteropleiding. Deze afspraken garanderen dat studenten na afronding van hun bacheloropleiding zonder problemen kunnen doorstromen naar een (educatieve) masteropleiding ter voorbereiding op een loopbaan als docent klassieke talen in het middelbaar onderwijs.

In de zelfevaluatie ziet de Leidse opleiding zich in eerste instantie als internationaal onderscheidend in de wijze waarop het Nederlandse beroepenveld standaarden voor taalbeheersing en de invulling van het programma dicteert. Waar vergelijkbare opleidingen in omliggende landen vaak minder nadruk leggen op de beheersing van het Latijn en Grieks als hoofddoel en/of de mogelijkheid bieden om slechts één van deze talen tot op het in Nederland nagestreefde bachelorniveau te beheersen, sluit de Leidse opleiding nadrukkelijk aan bij de verwachtingen van het Nederlandse middelbaar onderwijsveld. Verder benadrukt de opleiding de ruime keuzemogelijkheden binnen het programma en de faculteit als kenmerkend voor de Leidse opleiding GLTC, net als de optie om de opleiding te combineren met andere Leidse bacheloropleidingen (zoals Rechten, Filosofie en andere taal- en cultuurstudies). Ook de facultaire onderwijsvisie 'onderzoekend leren' draagt bij aan de profilering van GLTC. Bij 'onderzoekend leren' worden studenten gestimuleerd in de ontwikkeling van een kritische, nieuwsgierige, en zelfreflectieve houding en de vaardigheden om problemen systematisch te analyseren.

Het panel erkent dat alle bovengenoemde elementen behoren tot de aantrekkingskracht van de Leidse bacheloropleiding GLTC. Wel meent het dat de opleiding in zekere mate te weinig uitgesproken

is over de eigenheid van het Leidse programma en dat zij haar eigen identiteit veel zelfbewuster zou mogen verwoorden, en vooral ook in meer inhoudelijke termen. Tijdens het bezoek reageerden opleidingsvertegenwoordigers verrast op deze constatering van het panel. Zij lijken zich niet zo bewust van het eigen karakter van de opleiding in het Nederlandse veld. Deze 'blinde vlek' is mogelijk het gevolg van het feit dat studenten de Leidse bacheloropleiding ook zonder een duidelijk onderscheidende profilering weten te vinden. Studenten wisten inhoudelijk goed te verwoorden waarom zij specifiek voor de Leidse opleiding GLTC hadden gekozen. Zij noemden met name de aandacht voor een brede literaire benadering van de gelezen teksten en de interdisciplinariteit van het aanbod binnen de opleiding en faculteit als doorslaggevend bij hun keuze voor Leiden. De studenten bekritiseerden enigszins de nadruk die de opleiding legt in hun profilering op de aansluiting bij het Nederlandse beroepenveld, of eigenlijk: bij een toekomstig, bijna vanzelfsprekend, docentschap. In hun ogen was de arbeidsoriëntatie in de profilering te eenzijdig geformuleerd. Terecht stelden zij dat het uitstroomprofiel van de opleiding breder is dan alleen het docentschap. Het panel sluit zich bij deze kritische noot aan.

De bevindingen van het panel ten aanzien van de profilering spiegelen in hoofdlijnen die van de studenten. Het panel ziet de wijze waarop taalverwerving zich richt op leesvaardigheid als onderscheidend voor het Leidse onderwijsprofiel. De consequente wijze waarop teksten worden gecontextualiseerd is volgens het panel karakteristiek, net als de aandacht voor de kwaliteit van studentvertalingen, die de literaire inslag van de opleiding aantonen. Tekstanalyse en tekstkritiek krijgen door deze benadering ruim baan, waar bij andere Nederlandse opleidingen taalverwerving veel vaker meer technisch wordt ingevuld, via een meer taalkundige of grammaticale benadering. Ook het accent op kennis van de materiële cultuur, de verbanden die binnen de opleiding worden gelegd tussen de klassieke en hedendaagse cultuur en de wijze waarop de antieke wijsbegeerte de talen en culturen van de klassieken hebben beïnvloed, ziet het panel als aantrekkelijke aspecten van de Leidse bacheloropleiding. Kortom: inhoudelijke aangrijpingspunten te over voor het opstellen van een zelfbewust Leids profiel. Het panel raadt de opleiding aan om de komende jaren werk te maken van haar inhoudelijke profilering en daar nadrukkelijk haar studenten bij te betrekken, met name ook om het uitstroomprofiel van de opleiding breder te formuleren.

Meer in het algemeen is het panel onder de indruk van de diversiteit en diepgang in het culturele profiel van de Universiteit Leiden, waaraan de opleiding GLTC bijdraagt. Een relatief kleine opleiding zoals deze is kwetsbaar, want duur om te onderhouden. Maar het panel benadrukt dat dergelijke bijzondere opleidingen van vitaal belang zijn, niet alleen voor het aanbod van de Universiteit Leiden, maar voor Nederland als geheel. Als er geen academisch onderzoek wordt gedaan in gespecialiseerde deelgebieden van de geesteswetenschappen kan de universiteit geen brede opleidingen met voldoende diepgang aanbieden, noch bijvakken voor studenten uit andere richtingen. Ook blijven wetenschappers van andere faculteiten en universiteiten verstoken van gespecialiseerde expertise. Ten slotte: als taalkundige en culturele expertise niet van de ene op de andere generatie wordt overdragen, ondermijnt dit de positie van Nederland in de internationale diplomatie en commercie.

Beoogde leerresultaten

Het panel heeft de beoogde leerresultaten van de opleiding GLTC bestudeerd. Zij zijn gerangschikt volgens de Dublin-descriptoren en maken zo in een oogopslag duidelijk dat zij voldoen aan de internationale eisen gesteld aan een bacheloropleiding met betrekking tot het verwerven en toepassen van kennis en inzicht en oordeelsvorming. De communicatieve en academische vaardigheden zijn nu veelal impliciet meegenomen in de eindkwalificaties gericht op kennisverwerving en -toepassing. Door deze vaardigheden expliciet te noemen als onderdeel van de beoogde leerresultaten zou de relatie tussen de eindtermen en internationale eisen worden verhelderd. Het kan daarnaast de opleiding ondersteunen om het uitstroomprofiel van de opleiding breder te definiëren dan alleen in lijn van een toekomstig docentschap, doordat relevante vaardigheden voor de arbeidsmarkt beter uit de verf zouden komen in de opleidingsdoelstellingen.

Verder meende het panel dat de gekozen formuleringen in de beoogde leerresultaten niet helemaal recht deden aan het bereikte niveau binnen de opleiding. Er wordt in de leerdoelen gesproken over

het bereiken van een elementair inzicht in de relatie tussen wijsgerige opvattingen (I.iv), elementaire kennis van en inzicht in vraagstelling, methode en heuristisch benodigd voor de wetenschappelijke omgang met primaire bronnen van tekstuele en materiële aard (I.vi) en het verkrijgen van een elementair taalkundig, literatuurwetenschappelijk, cultuurhistorisch en filosofisch begrippenapparaat (I.vii). Volgens het panel is bachelorniveau meer dan elementair, eerder gedegen en ontwikkeld. Tijdens het bezoek bleek dat de opleiding en het panel van mening verschilde over de betekenis van 'elementair'; het panel beschouwt 'elementair' als 'een begin' waar de opleiding het opvat als 'een fundament'. De opleiding beschouwt deze doelstellingen als een minimale eis; studenten worden gestimuleerd om het basisniveau te overstijgen, ook met betrekking tot het genoemde 'eenvoudige tot gemiddelde moeilijkheidsgraad' voor het lezen van Griekse en Latijnse teksten (II.i).

Deze zienswijze stelde het panel gerust; het beoogde niveau van de opleiding GLTC staat wat de panelleden betreft niet ter discussie. Het panel raadt de opleiding GLTC wel nadrukkelijk aan haar beoogde leerresultaten op een andere, ambitieuzere, wijze te verwoorden om onduidelijkheden zoals deze te voorkomen. Deze bevinding sluit aan bij een algemenere bevinding van het panel tijdens zijn bezoek aan de faculteit der Geesteswetenschappen: het zag veel variatie in de gekozen formuleringen in de beoogde leerresultaten bij de verschillende opleidingen. Het panel beveelt aan om de beoogde leerresultaten over de verschillende opleidingen van de faculteit heen te harmoniseren. Zij zullen uiteraard verschillen, maar als alle programma's dezelfde terminologie en categorisering gebruiken, verhoogt dit de transparantie en homogeniteit.

Overwegingen

Volgens het panel onderscheidt de bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur zich positief vanwege de literaire benadering van de gelezen teksten, het brede overzicht dat ze biedt van de klassieke talen in al haar facetten, met daarbij ruime aandacht voor kennis van de materiële cultuur, verbanden tussen de klassieke en hedendaagse cultuur en de wijze waarop de antieke wijsbegeerte de talen en culturen van de klassieken hebben beïnvloed.

Verder concludeert het dat de beoogde leerresultaten van de bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur gerelateerd zijn aan de Dublin-descriptoren en beantwoorden aan de verwachtingen van het beroepenveld. Het panel adviseert wel om de beoogde leerresultaten te herformuleren, met aandacht voor het gewenste ambitieniveau en de behaalde academische vaardigheden, en om binnen de faculteit der Geesteswetenschappen de gebezigde terminologie te harmoniseren. Ook ziet het panel kansen voor de opleiding om haar eigen identiteit en unieke karakter in inhoudelijke termen in kaart te brengen en zo het opleidingsprofiel verder uit te lichten. Dit vergroot niet alleen de zichtbaarheid van de opleiding, maar stelt haar ook in de gelegenheid de aansluiting bij het beroepenveld verder te verbreden en verduidelijken, onder meer door de verbinding te verhelderen tussen de arbeidsmarkt en de behaalde leerresultaten.

Het panel onderkent ook dat de Universiteit Leiden een lange traditie heeft die ernaar streeft kennis van vele culturen te bewaren en uit te bouwen. Dit is een wezenlijk onderdeel van haar identiteit en geeft haar een unieke positie in Nederland. Het panel heeft veel waardering voor dit universiteitsprofiel en ondersteunt van harte de Leidse inspanningen om een breed onderwijs- onderzoeksaanbod op het gebied van de geesteswetenschappen te garanderen.

Conclusie

Bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoet'.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Bevindingen*Onderwijstaal*

De Universiteit Leiden heeft gekozen voor het uitgangspunt dat bacheloropleidingen in principe het Nederlands als voertaal hanteren om studenten de kans te bieden op academisch niveau Nederlands te leren schrijven en toepassen. De opleidingsnaam is eveneens Nederlandstalig. De Faculteit der Geesteswetenschappen heeft op dit uitgangspunt een aantal uitzonderingen geformuleerd, met name omdat het aanbod binnen deze faculteit bij uitstek talig is gericht. De faculteit ziet meertaligheid en de uitwisseling tussen (kennis over) talen en culturen juist als één van haar doelstellingen. Daarnaast kan het volgen van enkele Engelstalige vakken bachelorstudenten ook helpen in hun voorbereiding op een Engelstalige masteropleiding. Binnen de bacheloropleiding GLTC wordt alleen het facultaire kerncurriculumvak 'Introduction to Literary Theory' in het Engels aangeboden. Studenten hebben wel de mogelijkheid om de toetsing van dit vak, indien gewenst, in het Nederlands af te leggen. Studenten hebben tijdens het bezoek geen bezwaren geuit tegen deze opzet en ook de examencommissie heeft geen klachten hierover gemeld bij het panel. Het panel kan zich dan ook vinden in de gekozen onderwijstaal en -naam.

Programma

Het programma van de bacheloropleiding GLTC beslaat zes semesters (180 EC). Voor een gedetailleerd overzicht van het programma, zie Bijlage 2. De eerste twee jaar bieden een breed basispakket, dat in het eerste semester vooral gericht is op taalverwerving en nivellering van mogelijke verschillen in instapniveau. In het tweede semester wordt hierop voortgebouwd met verdere taaltraining in zowel Grieks als Latijn, waarnaast studenten zich ook verdiepen in bepaalde literaire genres. Deze verdiepende, literaire lijn wordt voortgezet in het tweede jaar. Ook volgen de studenten een aantal overzichtscolleges in de cultuurhistorische vakken op het gebied van de antieke wijsbegeerte, oude geschiedenis, brongebruik en materiële cultuur. Voor deze vakken worden ook excursies ondernomen naar de Leidse relevante museale collecties en archeologische opgravingen. Ook volgen studenten twee vakken uit het facultaire kerncurriculum in hun tweede jaar: de cursussen 'Introduction to Literary Theory' en 'Wetenschapsfilosofie'.

In het derde jaar kunnen studenten zich verdiepen en, indien gewenst, verbreden. Alle derdejaars volgen het gezamenlijke vak 'De Wereld van Augustinus'. Daarnaast hebben zij de mogelijkheid hun studieprogramma gedeeltelijk zelf in te vullen. Elke student kiest twee specialisatievakken, waaronder verplicht één van de twee talen (Grieks of Latijn). Verder kunnen ze zich specialiseren in Antieke Wijsbegeerte, Oude geschiedenis of, bij voldoende belangstelling en beschikbaarheid van docenten, Materiële Cultuur. Ook stellen zij een individueel pensum samen, een leeslijst van zelfgekozen (literaire) Griekse of Latijnse teksten die studenten voorzien van een kritische analyse. Verder heeft elke student vrije ruimte (30 EC) om naar eigen inzicht in te vullen. Studenten kunnen hun vrije ruimte vullen met een minor, een stage, of een keuzepakket, op voorwaarde dat deze keuzen zijn goedgekeurd door de examencommissie. Ze ronden hun derde jaar af met een bachelorscriptie (10 EC), waarbij ze worden ondersteund door een verplicht scriptieseminar.

Bachelorstudenten met extra talent en ambitie kunnen verder deelnemen aan het Humanities Lab, het honoursprogramma van de faculteit. Hier kunnen studenten hun opleiding verdiepen of verbreden door zelf een programma van 30 EC samen te stellen uit een keur aan kleinschalige cursussen met intensief contactonderwijs. Buitenlandverblijf wordt eveneens aangemoedigd. Ook de opleiding zelf biedt verdiepingsmogelijkheden voor gemotiveerde studenten. Getalenteerde studenten kunnen extra keuzevakken volgen en/of deelnemen aan extracurriculaire activiteiten. In het 'Homer's Angels'-project krijgen studenten bijvoorbeeld de kans om in internationaal verband mee te werken aan de digitale ontsluiting van het oudste Homerusmanuscript, waarbij ze leren redigeren volgens erkende standaarden en hun ICT-vaardigheden kunnen ontwikkelen. De lezingenserie 'Forum

Antiquum' biedt hen de kans van gedachten te wisselen met vooraanstaande (internationale) gastsprekers, die op uitnodiging van stafleden facultatieve lezingen verzorgen. Studenten waren tevreden over de verbredings- en verdiepingsmogelijkheden die de opleiding biedt. Het panel prijst het aanbod in extracurriculaire initiatieven, die studenten in de gelegenheid stellen nieuwe interessegebieden te ontdekken en zich nieuwe vaardigheden aan te leren.

De bacheloropleiding GLTC is ingericht op basis van een aantal facultaire uitgangspunten. Alle cursussen hebben een omvang van 5 EC, met uitzondering van de bachelorscriptie (10 EC) en afhankelijk van de keuzen gemaakt binnen de vrije ruimte. Het onderwijsprogramma is opgezet volgens de Leidse universitaire 100-400 niveau-indeling, zoals gangbaar voor een bacheloropleiding. Studenten worden volgens dit model geleid van een inleidend niveau (100), via een niveau dat uitgaat van een meer autonome studiehouding (200), naar een gevorderd niveau (300). Ze sluiten vervolgens hun bacheloropleiding af met een zelfstandig te verrichten eindwerkstuk of een cursus op gespecialiseerd-verdiepend niveau (400). Deze indeling maakt het mogelijk om de niveaueisen voor gevolgde cursussen te objectiveren en daarmee te garanderen dat alle studenten binnen hun bacheloropleiding de beoogde leerresultaten behalen.

Het curriculum kent daarnaast twee herkenbare leerlijnen op basis van het vakkenoverzicht: één gericht op taalverwerving en één gericht op het gradueel opbouwen van overzichtskennis in de deelgebieden Antieke Wijsbegeerte en Oude Geschiedenis. Deze vakspecifieke leerlijnen dragen bij aan het behalen van de geformuleerde leerresultaten. Het panel bestudeerde ook een aantal vakken tijdens het bezoek en constateerde dat deze leerlijnen voldoende uit de verf komen. Wel deelt het panel een zorg met de studenten op het gebied van de leerlijn taalverwerving. Studenten gaven aan dat zij in hun derde jaar aandacht voor hun verdere taalontwikkeling misten; het derde jaar draaide volgens hen voornamelijk om lectuur, waarbij aandacht voor grammatica en syntaxis dreigde onder te sneeuwen. Zij erkenden dat de opleiding op klachten van hun kant anticeerde door extra oefeningen te ontwikkelen gerelateerd aan de morfologie en syntaxis, de zogenaamde 'gymnasmata'. Ook werden ze consequent aangesproken op vertaalfouten op het gebied van grammatica en syntaxis in de toetsing van het derde jaar en konden zij altijd om hulp en extra uitleg vragen.

Het opleidingsmanagement verdedigde het standpunt dat derdejaarsstudenten op basis van het geleerde in staat moesten zijn zelfstandig uit te zoeken hoe hun taalverwerving te onderhouden en/of naar een hoger plan te trekken. Daarnaast vraagt de leerlijn om een andere manier van tekstkritiek op een hoger, meer analytisch, derdejaarsniveau. Het panel kan zich in deze redenering vinden, maar adviseert toch de taalverwervingsleerlijn door te trekken om studenten verder te ondersteunen in hun leerproces. Mogelijke aanpassingen zijn het uitwisselen van (een deel van) de opleidings specifieke keuzeruimte uit het derde jaar met tweedejaars taalvakken, het aanbieden van extra oefenmomenten en/of uitleg, of op andere passende wijze. Het panel vernam van docenten dat zij over deze vraag reeds nadenken. Naast de derdejaars 'gymnasmata', bieden sommige tweedejaarsvakken al extra facultatieve 'bijspijkeruurtjes' aan. Hierin pluizen studenten onder begeleiding een behandelde tekst grammaticaal uit. Ook noemden docenten de al bestaande mogelijkheid om in de zomer voorafgaand aan het derde jaar deel te nemen aan grammaticale *clinics* om morfologie en syntaxis in korte tijd op te halen. Deze voorbeelden geven het panel het vertrouwen dat de opleiding de juiste vorm zal weten te vinden om aan deze vraag tegemoet te komen.

Daarnaast kent de opleiding ook een leerlijn academische vaardigheden; deze is beschreven in een aparte syllabus, die de opleiding heeft ontwikkeld ten behoeve van het scriptieseminar. Het panel was verheugd te vernemen dat deze laatste leerlijn wel degelijk cumulatief in het programma is verweven en dat de opleiding zicht heeft op wanneer bepaalde academische en communicatieve vaardigheden worden aangeboden en getoetst binnen het programma. Op basis van de vooraf bestudeerde materialen was deze leerlijn voor het panel niet duidelijk herleidbaar als cumulatief programmaonderdeel.. Docenten gaven aan dat dit inzicht momenteel rijpt binnen de gelederen. Tot voor kort waren zij zich er niet zo bewust van dat deze vaardigheden alleen impliciet verweven waren in het programmaoverzicht. Het management gaf verder aan dat studenten via de studiegids en de syllabus 'Algemene Academische Vaardigheden' inzicht hebben in deze leerlijn. Het panel adviseert

de opleiding om de leerlijn op te nemen als onderdeel van de beoogde leerresultaten (zie Standaard 1) en door de uitgangspunten van de syllabus 'Algemene Academische Vaardigheden' te integreren in het toetsplan van de opleiding, waardoor de leerlijn ook helder verankerd is in het curriculum en programma.

Van docenten, het managementteam en uit de zelfevaluatie vernam het panel dat de afgelopen jaren veel tijd is besteed aan verdere programmavernieuwing. Naar aanleiding van de 'midterm review' (2014) is de samenhang van het programma versterkt door de invoering van herkenbare leerlijnen. Ook is de communicatie over gestelde toegangseisen en leerdoelen voor vakken versterkt. Inhoudelijk is veel tijd besteed aan de integratie van de historische context- en cultuurvakken als onderdeel van het programma, waarbij ook meer aandacht is ingeruimd voor klassieke archeologie door het uitbouwen en verzwaren van het excursieprogramma. Het panel heeft deze verbeteringen met genoegen bestudeerd en concludeert dat het programma suggesties tot verbetering serieus neemt. Tijdens het bezoek vernam het verder van studentleden dat de opleidingscommissie hierbij een actieve rol inneemt, voldoende wordt gehoord en ook goed bereikbaar is voor studenten. Al deze bevindingen sterken het panel in zijn vertrouwen in de kwaliteit van het onderwijsprogramma.

Vakinhoud en onderwijsvormen

Op basis van de bestudeerde vakken tijdens het bezoek concludeert het panel dat het niveau uitdagend is en dat de verschillende vakken gebruikmaken van relevante literatuur. Ook onderzoekend leren heeft nadrukkelijk een plaats binnen het geboden onderwijs. De nadruk op tekstanalyse en tekstkritiek is een aantrekkelijk aspect van de bacheloropleiding. Studenten waren tijdens het bezoek lovend over de opzet van hun vakken en waren ook te spreken over de differentiatie die tijdens het eerste halfjaar van de studie plaatsvond in verschillende niveaugroepen op het gebied van de taalbeheersing. Studenten prijzen de kleinschaligheid van hun onderwijs en de interactieve, studentgerichte opzet van veel werkcolleges. Alleen voor sommige cultuurvakken worden hoorcolleges verzorgd, hoewel ook de grootte van deze colleges discussie en interactie in voldoende mate toelaten. De praktijkopdrachten voor de cultuurvakken en de excursies als onderdeel van bepaalde cursussen worden eveneens door hen gewaardeerd.

Studenten voelen zich te allen tijde uitgedaagd in de werkcolleges. Vooral *on the spot*-vertaalopdrachten en oefeningen in tekst- en bronnenkritiek helpen hen niet alleen om aandachtspunten in hun eigen vertaalpraktijk te identificeren, maar maken hen ook enthousiast voor de vele tekst-, context- en vertaaluances in de gelezen literatuur. Ze gaven aan dat deze praktijken hen daadwerkelijk stimuleren om op onderzoekende wijze te leren, net als de opdrachten van docenten die hen stimuleerden om het geleerde in een onderzoekskader te presenteren binnen het lopend onderzoek van de betreffende docent. In de zelfevaluatie presenteerde de opleiding daarnaast een aantal voorbeelden van de wijze waarop onderzoekend leren wordt vormgegeven binnen het onderwijsprogramma. Verschillende werkcolleges zijn direct gekoppeld aan onderzoeksprojecten van docenten, waardoor studenten in hun colleges actief bijdragen aan de discussie rond methodologische en inhoudelijke vraagstukken. Een aansprekend voorbeeld is verder een in 2015 verzorgde publicatie; een aantal studenten kreeg hierbij de kans als mederedacteur actief bij te dragen aan het corpus van wetenschappelijke kennis, gebaseerd op bevindingen uit een collegereeks.

Studenten meenden dat hun docenten de klassieken echt 'tot leven' brengen in hun lespraktijk. Het panel had ook de indruk dat er meer variatie in de werkvormen is binnen de colleges dan het panel opmaakte uit het bestudeerde materiaal en de zelfevaluatie. Studenten gaven tijdens het bezoek van 'onofficiële' vormen van *flipping the classroom*-experimenten, waarbij hen gevraagd werd het college te leiden en onderwerpen voor discussie in te brengen. Ook worden vertaalopdrachten soms probleemgestuurd ingezet. Docenten noemden in gesprek met het panel voorbeelden van hoe ze studenten met een specifieke vraag ter voorbereiding van een college naar de bibliotheek stuurden, met de opdracht drie verschillende antwoorden te formuleren op de gestelde vraag. Het panel is enthousiast over deze voorbeelden en moedigt de opleiding en haar staf aan deze initiatieven in kaart te brengen en daarbij *best practices* te delen binnen het onderwijsteam.

Begeleiding, advies en studeerbaarheid

De onderwijscoördinator is tegelijkertijd studieadviseur. Hij/zij begeleidt en adviseert studenten en nodigt eerste- en tweedejaarsstudenten uit om de studievoortgang te bespreken. Studenten maken een individueel studieplan dat tijdens deze gesprekken ter tafel ligt. De studieadviseur beantwoordt vragen, helpt studenten bij het maken van studiekeuzes en draagt mogelijke oplossingen aan voor eventuele problemen. De studieadviseur is ook vraagbaak voor studenten die een deel van de studie in het buitenland willen doen. Tijdens het bezoek hoorde het panel dat hij/zij ook beschikbaar is wanneer studenten problemen ondervinden tijdens hun scriptietraject en dan effectief helpen een oplossing te vinden. Daarnaast werpen individuele docenten zich ook veelvuldig op als welwillende adviseurs aan studenten, vernam het panel. In de kleine GLTC-gemeenschap zijn zij voor studenten zeer toegankelijk en behulpzaam, zowel op het gebied van individueel advies ten behoeve van arbeidsmarktoriëntatie als de studievoortgang.

Studenten en afgestudeerden van de opleiding voelen en voelden zich voldoende voorbereid op het schrijven van hun bachelorscriptie. Ter voorbereiding leren studenten in het scriptieseminar over het gebruik van secundaire bronnen en de wijze waarop commentaren behulpzaam kunnen zijn bij het verzorgen van hun vertalingen. In deze setting vindt ook ideeënuitswisseling plaats tussen studenten en docenten over mogelijke onderwerpen; advies is vervolgens voorhanden om deze onderwerpen te koppelen aan een begeleider met de juiste expertise en interesse. Begeleiding is aanwezig ten aanzien van hun vertaalactiviteiten ten behoeve van de scriptie, maar studenten gaven aan dat docenten hierbij eerder richtinggevend dan sturend optraden. Ze voelden zich dan ook volledig eigenaar van hun vertalingen en het uitgevoerde onderzoek, en meenden dat alle studenten hierbij in gelijke mate begeleiding en advies kregen. Daarnaast biedt het scriptieseminar en reeds genoemde syllabus 'Academische Vaardigheden' hun voldoende ondersteuning om hun onderzoek methodologisch op te zetten en handvatten hoe de theoretische onderbouwing aan te vliegen.

Het panel heeft geen voorbeelden gezien of gehoord die de studievoortgang van studenten in serieuze mate belemmeren. Studenten noemen het programma arbeidsintensief maar studeerbaar. Zolang ze de colleges serieus voorbereiden en niet achterop raken, is het programma voor hen die de investering willen maken haalbaar in de gestelde tijd. Tijdens het bezoek besteedde het panel verder aandacht aan de relatief hoge studentenuitval in het eerste jaar. Het vernam van zowel opleidingsvertegenwoordigers als studenten dat deze uitval voornamelijk plaatsvindt onder 'bijvakkers' en 'dubbelstudeerders', studenten die vaak naast GLTC een andere bacheloropleiding volgen. Naar de mening van hun medestudenten waren deze uitvallers vaak al aarzelend over de opleiding op voorhand en in hun ogen niet voldoende gemotiveerd om het intensieve taalprogramma dat de opleiding biedt, de aandacht en inzet te geven die het behoeft.

Arbeidsmarktoriëntatie

Studenten gaven aan dat zij graag meer voorlichting zouden ontvangen over de beschikbare opties naast het leraarschap ter voorbereiding op een alternatieve carrière. Het panel heeft hierboven al enkele suggesties gedaan hoe alternatieve arbeidsmarktoriëntatie meer voor het voetlicht kan worden gebracht. Het raadt hierbij aan de mogelijkheden uit te lichten voor een academische carrière en de wijze waarop academische vaardigheden en *transferable skills* relevant zijn binnen de maatschappelijke en culturele sector uit te werken. Het verbeteren van de oriëntatie op de arbeidsmarkt is een van de uitdagingen die zowel de opleiding als de Faculteit der Geesteswetenschappen momenteel aangaat. De faculteit organiseert bijeenkomsten waar studenten zich een perspectief op de arbeidsmarkt kunnen vormen, zoals het jaarlijkse Humanities Career Event. Mogelijke werkgevers zoals het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Google, uitgeverij Das Mag en de AIVD bieden hier workshops aan. Daarnaast worden bij deze bijeenkomsten ook veelvuldig alumni betrokken, die studenten informeren over de wijzen waarop zij aan het werk zijn geraakt. De Humanities Career Service biedt verder ondersteuning bij het vinden van stages en bij sollicitatieprocedures.

Onderwijzend personeel

De opleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur wordt verzorgd door een professioneel en academisch goed geschoold team van docenten. Alle docenten in vaste dienst zijn actieve onderzoekers die in de afgelopen jaren verscheidene prestigieuze subsidies voor onderzoeksprojecten hebben bemachtigd. Ook zijn zij allen in het bezit van een Basiskwalificatie Onderwijs (BKO). De faculteit stimuleert de docenten verder in hun professionele ontwikkeling door hun workshops en scholing bij het ICLON aan te bieden en bijeenkomsten met andere docenten te organiseren voor uitwisseling. Zo worden in het faculteitsbrede Expertisecentrum Online Learning (ECOLe) *best practices* uitgewisseld en in de universiteitsbrede Leiden Teacher's Academy onderwijsinnovaties uitgewerkt. Ook de ondersteuning en mogelijkheden tot verdere didactische scholing van het docententeam zijn volgens het panel in orde.

Tijdens het bezoek spraken docenten van de opleiding lovend over hun werkomgeving. Zij prezen de korte lijntjes tussen docenten onderling maar ook tussen docenten en het managementteam van zowel de opleiding als de faculteit. Zij voelden zich betrokken, prezen hun studentpopulatie voor de inzet en het enthousiasme waarmee ze deelnam aan de uitwisseling van ideeën en expertise en meende dat de faculteit, de facultaire onderzoeksinstituten en de opleiding een inspirerende werkomgeving bood. Wel gaven docenten aan dat zij veel tijd kwijt waren aan het geven van (mondelinge) feedback aan studenten. Dit punt diept het panel verder uit onder Standaard 3. De merites van het docententeam op onderzoeksgebied vertalen zich volgens het panel in een door onderzoek gevoede, academische onderwijsleeromgeving waarin onderzoekend leren ruim baan krijgt. Het onderzoeksucces heeft ook een ander positief effect: doordat sommige docenten met een onderzoeksopdracht minder tijd over hebben voor het verzorgen van onderwijs, heeft het team in de afgelopen jaren gewonnen aan expertise en élan. De faculteit streeft ernaar een aantal van deze nieuwe krachten langdurig aan de opleiding GLTC te verbinden om continuïteit binnen de onderwijsleeromgeving te waarborgen. Dit verheugt het panel.

De werkdruk voor docenten in toom houden is ook voor de bacheloropleiding GLTC een belangrijke opgave. Deze wordt gecompliceerd doordat de docenten formeel in dienst zijn bij verschillende onderzoeksinstituten, die ook verschillende normen hanteren voor het toewijzen van uren aan bepaalde onderwijstaken. Het panel ondersteunt de faculteit van harte in haar streven om dit te harmoniseren. Het roept de onderzoeksinstituten op zich te houden aan de normstellende lijst die de faculteit heeft opgesteld. Het panel stelt vast dat de faculteit de werkdruk voor docenten goed op het netvlies heeft staan en diverse maatregelen neemt om deze terug te dringen. Dit juicht het panel toe. Het is niet alleen nodig om de docenten te beschermen, maar ook de verbinding tussen onderwijs en onderzoek. Deze loopt gevaar als de onderwijstaken zo tijdrovend worden dat docenten nauwelijks tijd overhouden voor onderzoek.

Overwegingen

Het panel heeft vastgesteld dat de bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur een uitdagende onderwijsleeromgeving biedt aan haar studenten, waarbinnen zij op goede wijze worden gestimuleerd om een arbeidsintensief en uitdagend onderwijsprogramma succesvol af te ronden. Het curriculum biedt een goede en intensieve taaltraining op het gebied van de Griekse en Latijnse taal- en letterkunde, die studenten op gedegen wijze voorbereidt op een vervolgopleiding. De verdiepende en verbredende vakken in het programma geven hen daarnaast de kans hun kennis op het gebied van de antieke wijsbegeerte, oude geschiedenis en materiële cultuur van de klassieke oudheid te vergroten. Daarnaast biedt een keur aan extracurriculaire activiteiten een waardevolle aanvulling op het reguliere programma voor hen die zich verder willen ontwikkelen. Het gebruikte cursusmateriaal is kwalitatief goed en sluit aan bij de wens onderzoekend leren centraal te stellen. Het panel heeft verder geconstateerd dat er binnen de opleiding een grotere variëteit aan werkvormen lijkt te bestaan dan wordt gesuggereerd door de opzet van het programma. Het moedigt docenten aan om hun ervaringen met nieuwe, innovatieve onderwijsleeropdrachten en werkvormen uit te wisselen.

Ten aanzien van de leerlijnen die de opbouw van het curriculum waarborgen, heeft het panel enige suggesties. Zo adviseert het panel de opleiding om de studentenwens te honoreren om de

taalverwervingsleerlijn in het derde jaar te verstevigen. Ook ziet het panel kansen voor de opleiding om de leerlijn op het gebied van academische vaardigheden zichtbaarder te laten terugkomen in het programmaoverzicht. Het is verheugd dat de opleiding in de afgelopen jaren initiatieven heeft ontplooid ten aanzien van de zichtbaarheid van deze laatste leerlijn; zo is de leerlijn binnen de geboden cursussen systematisch in kaart gebracht en beschreven in een syllabus voor studenten. De volgende stap ter vergroting van deze leerlijn is een verankering hiervan in de beoogde leerresultaten en een koppeling van deze leerresultaten aan het toetsplan, waardoor de leerlijn in zijn geheel ook duidelijk herkenbaar zal zijn in het programma. Het panel stelt vast dat de opleiding de aandachtsgebieden geïdentificeerd heeft en zoekt naar mogelijkheden om op deze gebieden verbetering aan te brengen. Het panel heeft dan ook vertrouwen in de opvolging.

Studenten hebben voldoende ruimte voor verbreding en het aanbrengen van eigen accenten in hun onderwijsprogramma. Zij zijn enthousiast over het programma en hun docenten. Deze positieve toon wordt gedeeld door het panel; het acht het docententeam gekwalificeerd, gemotiveerd en in voldoende mate ondersteund door het opleidingsmanagement en de faculteit. Ook worden studenten gedurende hun gehele studie goed begeleid door de studieadviseur, tevens opleidingscoördinator, en door individuele docenten. Het panel heeft geconstateerd dat studenten worden ondersteund bij het schrijven van hun eindwerken en dat de faculteit en opleiding aandacht hebben voor arbeidsmarktorientatie. Wel zijn hierbij nog slagen te maken, met name ten aanzien van de verbreding van het geschetste arbeidsperspectief voor afgestudeerde classici.

Conclusie

Bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoet'.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

Toetsbeleid

Alle opleidingen in het cluster Regiostudies aan de Universiteit Leiden vallen onder het toetsbeleid van de Faculteit der Geesteswetenschappen. Dit is eenduidig opgezet en stelt docenten centraal in de kwaliteitsborging van de toetsing; als inhoudsdeskundigen zijn zij immers het beste op de hoogte van de eisen die in hun vakgebied gelden. Enkele uitgangspunten gelden voor alle opleidingen. Fraude en plagiaat zijn ontoelaatbaar; de verschillende examencommissies worden geacht scherp toezicht te houden op de wetenschappelijke integriteit.

Toetsing wordt opgezet volgens het vierogenprincipe: alle tentamens worden gecontroleerd op validiteit en coherentie alvorens te worden afgenomen. Ook is alle toetsing erop gericht studenten uit te nodigen om zichzelf steeds te verbeteren. De verwerving én toepassing van kennis en inzicht zijn leidend in de opzet van de toetsing, naast het ontwikkelen van oordeelsvorming en het aanleren van communicatie- en leervaardigheden. In meerjarige curricula dient de toetsing zich duidelijk op te bouwen, om zeker te stellen dat studenten steeds zelfstandiger werken, op steeds hogere cognitieve niveaus en in een steeds complexere context. De gekozen toetsvormen moeten verder aansluiten bij het beoogde academische niveau en de mores in het vakgebied. Om didactische redenen verdient het de voorkeur om in elke cursus meerdere (getrapte) toetsen aan te bieden. Bij de beoordeling van eindwerken moeten minstens twee onafhankelijke examinatoren betrokken zijn.

De faculteit heeft verschillende handleidingen en richtlijnen ontwikkeld om de opleidingen en examencommissies onder haar vleugels te ondersteunen. De handleidingen *Examencommissies* en *Kwaliteitsborging Toetsing* geven in de ogen van het panel een goed overzicht van de regelgeving. Daarnaast is er een aparte *Regels en richtlijnen van de Examencommissies BA-opleidingen* opgesteld om de examencommissies van deze meerjarige opleidingen te ondersteunen bij hun controlerende taak. Ook heeft de faculteit praktische handleidingen vervaardigd voor de toetspraktijk, zoals *Tips*

voor *Toetsen*. Hierin zijn concrete suggesties opgenomen voor het ontwerpen, samenstellen, afnemen, evalueren en verbeteren van toetsen, evenals voor het samenstellen van beoordelingsmodellen voor verschillende toetsvormen. Daarnaast bevat de handleiding onder andere een checklist voor het samenstellen, beoordelen en redigeren van open vragen en een model met uitleg over het maken van een toetsmatrijs.

Het panel vindt de geboden facultaire ondersteuning van goede kwaliteit en is tevreden over de uniformiteit die de faculteit op het gebied van het toetsbeleid uitdraagt. Volgens het panel heeft de faculteit sinds de vorige ronde van opleidingsbeoordelingen een professionaliseringslag gemaakt. In de gesprekken met de verschillende examencommissies viel op dat plagiaat niet bij alle examencommissies op gelijke wijze wordt geadresseerd. Bij sommige (kleinere) opleidingen hebben docenten nog altijd de neiging om individuele gevallen zelfstandig af te handelen. Dit is niet wenselijk, in de ogen van het panel. Het adviseert daarom de faculteit nogmaals scherp te kijken naar de facultaire richtlijnen voor plagiaat- en fraudezaken, en daarbij alle examencommissies mee te nemen.

Examencommissie Classics and Ancient Civilizations

Het toetsbeleid van de bacheloropleiding GLTC is ingebed in het facultaire toetsbeleid. Daarnaast is er een opleidingsspecifieke Onderwijs- en Examenregeling van toepassing. Het panel heeft deze ingezien, evenals de Regels en richtlijnen van de examencommissie Classics and Ancient Civilizations (CAC), die verantwoordelijk is voor de toetsing in deze opleiding. Deze examencommissie is daarnaast verantwoordelijk voor de toetsing in de bacheloropleiding Oude Nabije Oosten Studies, de masteropleiding Classics and Ancient Civilizations, de onderzoeksmaster Classics and Ancient Civilizations en de faculteitsbrede minor Retorica. De examencommissie CAC bestaat momenteel uit vier reguliere leden vanuit de opleidingen en een extern lid, een toetsdeskundige met ruime ervaring binnen de faculteit. De examencommissie wordt ondersteund door een ambtelijk secretaris en werkt nauw samen met de verschillende studieadviseurs en opleidingsbesturen. De commissieleden werken allen hard aan de verdere professionalisering van hun werkwijze; ze volgden in de afgelopen jaren nascholingsbijeenkomsten zowel binnen als buiten de universiteit.

De examencommissie is verantwoordelijk voor bewaking van de toetskwaliteit van de vier opleidingen onder haar hoede en staat in voor het niveau van de uitgereikte diploma's. Deze borgende taak is op verschillende manieren vormgegeven. Zo wijst de examencommissie examinatoren aan, brengt bindende studieadviezen uit en keurt aanvragen voor vrijstellingen en keuzevakken. Ook kent zij studiepunten toe voor succesvol afgeronde stages en onderwijs gevolgd aan externe universiteiten. Zij adviseert de verschillende opleidingen over het toetsbeleid, de Onderwijs- en Examenregeling en de bewaking van de eindtermen. De examencommissie voert steekproefsgewijs controles uit van de verschillende toetsdossiers. Zij volgt hierbij een systematiek die garandeert dat alle cursussen minstens één keer per zes jaar worden doorgelicht. Bij deze controles speelt het externe lid als toetsdeskundige een belangrijke rol.

Het panel is van mening dat de toetspraktijk bij de opleiding GLTC in de afgelopen jaren is verbeterd, gedreven door de professionaliseringslag die de gehele faculteit op dit gebied heeft doorgemaakt. Het vernam van zowel de examencommissie als van stafleden dat zij zich nu beter ondersteund voelen en dat de communicatie over toetsvormen en toetsbeleid in de opleiding is geïntensiveerd. Wel merkte het panel op dat er bij de opleidingen onder de hoede van de examencommissie CAC nog altijd enige weerstand leeft tegen deze professionaliseringslag, die als tijdrovend lijkt te worden beschouwd en in de ogen van sommigen inbreuk maakt op de integriteit en professionaliteit van individuele docenten. Deze weerstand uit zich met name in het slecht aanleveren van cursusedossiers, wat de werkzaamheden van de examencommissie bemoeilijkt.

De examencommissie CAC gaf verder aan niet het gevoel te hebben over de hele visitatieperiode heen naar inzet te zijn beloofd: zo kregen de verschillende leden van de commissie, en met name de voorzitter, onvoldoende tijd toebedeeld om hun werkzaamheden op het juiste niveau te verrichten. Het panel vernam uit monde van de examencommissie dat het komende jaar deze

onderwaardering in ieder geval wat betreft tijdscompensatie zou worden aangepakt. Ook het faculteitsbestuur verzekerde het panel ervan dat ernaar wordt gestreefd een eenduidig compensatiemodel door te voeren voor examencommissies in de faculteit. Het panel hecht grote waarde aan een gelijke én voldoende compensatie voor examencommissies binnen één faculteit; niet alleen omdat dit verschillen rechtzet, maar ook omdat het een belangrijke signaalwerking heeft naar de medewerkers die op dit moment de werkzaamheden van de examencommissie afremmen. Het kost immers tijd om collega's voldoende betrekken bij de noodzakelijke professionalisering, waardoor zij ook de waarde daarvan kunnen inzien en het gevoel hebben als professionals serieus te worden genomen. Zo kan de toetspraktijk niet alleen transparanter worden, maar ook beter en efficiënter, waardoor de opleidingen uiteindelijk tijd besparen.

Toetsing Griekse en Latijnse taal en cultuur

De cursuscoördinator stelt de toetsen in een vak samen, eventueel met input van de deelnemende docenten. Alle toetsen worden vervolgens via het vierogenprincipe gecontroleerd door een collega. De leerdoelen, werkvormen en toetsvormen staan per vak omschreven in de E-studiegids. Daarnaast krijgen studenten bij aanvang van een cursus mondelinge informatie over de toetsvorm. In het eerste jaar zijn er ook altijd proeftentamens voor studenten beschikbaar om hen vertrouwd te maken met de wijze waarop zij zullen worden getoetst. Docenten kijken de toetsen veelal gezamenlijk na aan de hand van antwoordmodellen. Voor de beoordeling van mondelinge presentaties worden formulieren gebruikt. Geschreven werkstukken worden van schriftelijk commentaar voorzien om de beoordeling te verduidelijken om de beoordelingen te verduidelijken. In het eerste jaar zijn er ook altijd proeftentamens voor studenten beschikbaar om hen vertrouwd te maken met de wijze van toetsen binnen de opleiding. Het panel is van mening dat de toetsing over het algemeen valide en betrouwbaar is.

Het panel heeft het toetsplan van de opleiding bestudeerd, dat jaarlijks wordt herzien. Alle opleidingen in het cluster Regiostudies aan de Leidse Faculteit der Geesteswetenschappen hanteren hiervoor een gelijke opzet. Het toetsplan bestaat uit twee delen; in het eerste deel is vastgelegd in welke cursussen de diverse beoogde leerresultaten worden getoetst, het tweede deel omschrijft de gebruikte toetsvormen en de deoltoetsen per cursus. Het toetsplan voor GLTC stelt in de ogen van het panel de examencommissie voldoende in staat om vast te stellen dat afgestudeerden als zij geslaagd zijn voor alle programmaonderdelen de beoogde leerresultaten hebben behaald .

Uit het toetsplan blijkt dat studenten op passende wijze worden getoetst. Afhankelijk van het soort cursus kan het daarbij gaan om mondelinge of schriftelijke tentamens, vertalingen, toetsen spreek- en presentatievaardigheid, essays of opdrachten. De meeste cursussen kennen minimaal twee toetsmomenten per cursus. In sommige gevallen ligt dat aantal hoger; zo zijn er vijf vakken waarvoor studenten drie keer tijdens de cursus worden getoetst, waarbij gevarieerd wordt in toetsvormen. Het eindwerkstuk, de kerncurriculumvakken 'Introduction to Literary Theory' en 'Wetenschapsfilosofie', en het pensum worden met één toetsmoment afgesloten. Deze vier vakken kennen wel allemaal een andere toetsvorm, respectievelijk een eindschiptie, een tentamen met gecombineerd open vragen en essayvragen, een tentamen met gesloten vragen en een take home tentamen. In het algemeen vindt het panel dat GLTC nog relatief veel gebruikmaakt van tentamens om de kennis van studenten te testen. Het aanbod in toetsing kan gevarieerder volgens het panel. Mogelijke voorbeelden van meer creatieve toetsing zijn bijvoorbeeld het bijhouden van een 'wiki', het creëren van een blog of een vertaling presenteren in een historisch kader waarbij zowel de contextualisering als de kwaliteit van de vertaling wordt beoordeeld.

Tijdens het bezoek gaven studenten aan dat zij de toetsing als duidelijk ervaren. Ook meenden zij dat docenten hun best doen om hen zo goed mogelijk persoonlijk feedback te geven, zowel bij summatieve als formatieve toetsmomenten. Als voorbeeld gaven zij dat sommige docenten bereid waren om vertalingen gemaakt tijdens een collegereeks nauwgezet te becommentariëren, waardoor zij feedback daadwerkelijk als een leermoment konden inzetten in hun vertaalontwikkeling. Wel gaven studenten aan dat de schriftelijke feedback op toetsen en examens soms zeer summier was en dat ze relatief vaak op docenten af moesten stappen om resultaten vervolgens mondeling

toegelicht te krijgen. Docenten waren daar volgens de studenten wel altijd toe bereid. Het panel vernam daarnaast van docenten dat zij hun nakijkwerk en de vraag om (extra) feedback als een belasting ervaren, die bijdraagt aan de door hun ervaren werkdruk.

Als buitenstaanders is het voor de panelleden moeilijk om daadwerkelijk grip te krijgen op de ernst van het bovenstaande: enerzijds weegt de roep om duidelijk(er)e feedback van de studenten zwaar, anderzijds is de ervaren docentenbelasting ook van invloed op de kwaliteit van (de toetsing van) het programma. Het panel vraagt daarom de opleiding, eventueel in samenwerking met de faculteit, te kijken of feedback op dit moment wel op de meest efficiënte manier wordt verzorgd binnen de opleiding. Mogelijkerwijs hebben docenten meer richtlijnen nodig die hen helpen hun schriftelijke feedback zodanig te verzorgen dat deze duidelijk is, waardoor zij minder tijd kwijt zijn aan informele, mondelinge feedbackmomenten. Ook is het verstandig om de informele feedbackmomenten, zoals de genoemde becommentarieerde vertalingen, tegen het licht te houden. Hoewel het panel net als de studenten de waarde van deze formatieve toetsmomenten ziet, dragen deze bij aan de ervaren werkbelasting. Een balans moet worden gezocht in het belang van zowel de studenten als docenten.

Beoordeling eindwerken Griekse en Latijnse taal en cultuur

De beoordeling van het eindwerkstuk vindt plaats aan de hand van het facultaire online scriptiebeoordelingssysteem. Twee examinatoren beoordelen het eindwerkstuk onafhankelijk van elkaar. Wanneer de beoordeling meer dan een volledig punt verschilt, onderzoekt de examencommissie het verschil. In deze gevallen wordt een derde beoordelaar benoemd, die nogmaals de scriptie bestudeert. In samenspraak met alle beoordelaars wordt vervolgens ook in deze gevallen een eindcijfer bepaald. De examencommissie CAC wijst sinds drie jaar de eerste en tweede lezer aan, waarbij zij probeert om vaste beoordelingskoppels te voorkomen. Het panel is tevreden met deze handelswijze, omdat eruit blijkt dat de examencommissie zich bewust is van de gevaren van vaste beoordelingskoppels. Het raadt de verschillende opleidingen in de Faculteit der Geesteswetenschappen aan om opleidingoverstijgende beoordelingskoppels te overwegen, zeker bij relatief kleine opleidingen als GLTC.

Ter voorbereiding op het bezoek heeft het panel acht eindwerken bestudeerd. De beoordeling was in alle gevallen op heldere wijze onderbouwd, wat het panel een compliment waard acht. Waar scripties zwaktes kenden, merkten de examinatoren die op en ze vertaalden dit op inzichtelijke wijze in een lagere beoordeling. Ook afgestudeerden van de opleiding gaven aan tevreden te zijn met de transparante beoordeling van hun scriptie. Over het algemeen sloot de beoordeling van de scripties door de opleidingsexaminatoren aan bij die van het panel, waarbij het paneloordeel in twee gevallen iets lager uitviel en in één geval iets hoger. Wel raadt het panel de opleiding en examencommissie aan de uitgedeelde beoordelingen kritisch te blijven volgen. Juist in een kleine gemeenschap, zoals de opleiding GLTC die biedt, liggen subjectieve inkleuringen van de oordeelsvorming op grond van persoonlijke voorkeuren op de loer. Hier zou de scherpe blik van collega's van buiten de opleiding meerwaarde kunnen hebben.

Overwegingen

De bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur kent volgens het panel een deugdelijk en transparant systeem van toetsing. De kwaliteit van de toetsen wordt vergroot door toepassing van het vierogenprincipe bij de vormgeving en het gebruik van antwoordmodellen bij de beoordeling. Het toetsplan maakt de wijze van toetsing en de relatie tussen de leerresultaten en cursusdoelstellingen voldoende inzichtelijk. Wel meent het panel dat er bij de opleiding ruimte is voor de inzet van meer creatieve vormen van toetsing, waarbij studenten vaker worden uitgedaagd een combinatie van vaardigheden in te zetten. Ook raadt het de opleiding aan te onderzoeken of er verbeterlagen kunnen worden gemaakt in de wijze waarop feedback is georganiseerd. De beoordeling van eindwerken is helder opgezet en de kwaliteit van de beoordeling is gewaarborgd door twee beoordelaars, waarbij de opleiding ernaar streeft vaste beoordelaarskoppels te vermijden.

Gezien de kleinschaligheid van de opleiding moedigt het panel de opleiding aan om ook een externe blik in de beoordelingen van scripties toe te laten. De scherpe blik van collega's van buiten de

opleiding zou van meerwaarde kunnen zijn om de kwaliteit van de beoordelingen blijvend te versterken, zowel door de andere expertise die zij meebrengen als door eventuele cultuurverschillen tussen opleidingen.

Tot slot stelt het panel vast dat de examencommissie Classics and Ancient Civilizations haar taak op het gebied van de kwaliteitsborging van toetsing in voldoende mate heeft opgepakt. Zij borgt het binnen de opleiding gerealiseerde niveau. Hierbij wordt de examencommissie op goede wijze ondersteund door de professionaliseringsslag die de faculteit op het gebied van toetsbeleid in de afgelopen jaren heeft gemaakt. Het panel moedigt de faculteit en examencommissie aan deze lijn voort te zetten en uit te breiden. Hierbij is het van belang dat de examencommissie in voldoende mate wordt gecompenseerd voor haar werkzaamheden om draagvlak voor verandering binnen de opleiding te kunnen (blijven) creëren. Daarnaast vraagt het panel de faculteit nogmaals de facultaire richtlijnen voor het behandelen van plagiaat- en fraudezaken onder de loep te nemen en daarbij een eenduidige lijn af te stemmen met de betrokken examencommissies.

Conclusie

Bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoet'.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Bevindingen

Eindwerken

Alle werkstukken uit de steekproef waren van voldoende tot goede kwaliteit. Ze maakten in voldoende mate gebruik van theoretische kaders en kiezen soms verrassende benaderingswijzen, zoals bijvoorbeeld het bijeenbrengen van divers literair en archeologisch materiaal of het hanteren van een verfrissende tekstkritiek met een originele invalshoek. De meeste scripties profiteerden van een heldere opzet en een duidelijke vraagstelling. Ook merkte het panel op dat veel scripties op een gedegen wijze de klassieken verbonden aan hedendaagse ontwikkelingen en inzichten. Het vond dit een sterk punt van de gelezen scripties. De werkstukken die van voldoende maar mindere kwaliteit waren, getuigden in mindere mate van originaliteit, maakten in beperktere mate gebruik van beschikbare literatuur, bevatten slordigheden in de Griekse en/of Latijnse vertalingen of hadden een minder heldere opbouw, vraagstelling, redenering of inleiding. Ook viel het de panelleden op dat sommige studenten stroef en omslachtig formuleerden, waardoor het leesplezier bij bestudering van deze eindwerken enigszins werd ingedamd. Alle afstudeerwerken toonden wat het panel betreft voldoende aan dat afgestudeerden de beoogde leerresultaten, waaronder het vereiste taalniveau, realiseren.

Alumni

Voor de afgestudeerden van de opleiding geldt dat zij in grote meerderheid kiezen voor een vervolgopleiding aan de Universiteit Leiden of elders. Sommige studenten opteren voor een onderzoeksmasteropleiding, maar het grootste deel van de afgestudeerden kiest voor een masteropleiding binnen het vakgebied. Alumni van de bacheloropleiding gaven aan dat zij zich in voldoende mate voorbereid voelden op het succesvol afronden van een masteropleiding. Een groot deel van de afgestudeerde classici gaat, na het afronden van een masteropleiding en een educatieve vooropleiding, aan de slag als docent op een middelbare school. Een klein deel van de afgestudeerden kiest voor een alternatief, veelal een functie in de academische, culturele of maatschappelijke sector.

Overwegingen

Het panel is tevreden over het niveau van de scripties van Griekse en Latijnse taal en cultuur. Ze tonen aan dat de afgestudeerden de beoogde leerresultaten realiseren. De meerderheid van de scripties zijn van gemiddelde tot goede kwaliteit. Het panel stelt vast dat de scripties gebruikmaken van passend bronnenmateriaal en over het algemeen profiteren van een heldere opzet en

vraagstelling. De verbinding die veel studenten legden tussen de klassieken en hedendaagse tendensen en cultuur, zag het panel als sterk en onderscheidend punt. De meeste afgestudeerden stromen zonder problemen in bij een aansluitende masteropleiding binnen het vakgebied in Leiden of elders, wat volgens het panel bevestigt dat de bacheloropleiding haar studenten een goede basis geeft voor een vervolgopleiding.

Conclusie

Bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoet'.

ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het panel heeft vastgesteld dat alle standaarden van de bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur voldoen aan de gestelde eisen. Volgens de beslisregels van de NVAO is het algemeen paneloordeel over de opleiding daarmee positief.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur* als 'positief'.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: BEOOGDE LEERRESULTATEN

Afgestudeerden van de opleiding hebben de onderstaande eindkwalificaties bereikt, gerangschikt volgens de Dublin-descriptoren:

I. Kennis en inzicht

- i. De afgestudeerde beschikt over kennis van de taalkundige kenmerken (fonologie, morfologie; syntaxis, semantiek, pragmatiek; dialecten) van het Grieks en Latijn en van een redelijk breed vocabulaire in de beide talen.
- ii. De afgestudeerde beschikt over overzichtskennis van de Grieks-Romeinse literatuur en begrip van haar doorwerking in de latere Europese cultuur, inzicht in de specifieke eigenschappen van de verschillende teksttypen en hun plaats en functie in de literaire traditie.
- iii. De afgestudeerde beschikt over overzichtskennis van de geschiedenis van de Grieks-Romeinse oudheid, mede in de context van de wereldgeschiedenis.
- iv. De afgestudeerde beschikt over overzichtskennis van Grieks-Romeinse wijsbegeerte en elementair inzicht in haar relatie tot wijsgerige opvattingen uit andere culturen en perioden.
- v. De afgestudeerde beschikt over basiskennis van de materiële cultuur van de oudheid.
- vi. De afgestudeerde beschikt over elementaire kennis van en inzicht in vraagstelling, methode en heuristiek benodigd voor wetenschappelijke omgang met primaire bronnen van tekstuele en materiële aard.
- vii. De afgestudeerde beschikt over een elementair taalkundig, literatuurwetenschappelijk, cultuurhistorisch en filosofisch begrippenapparaat dat hem/haar in staat stelt om kennis te nemen van de wetenschappelijke literatuur op het gebied van de Grieks-Romeinse oudheid en haar doorwerking.

II. Toepassen van kennis en inzicht

- i. De afgestudeerde is in staat om Griekse en Latijnse teksten van eenvoudige tot gemiddelde moeilijkheidsgraad met behulp van de gangbare wetenschappelijke hulpmiddelen (woordenboeken, commentaren, Digital Humanities) zelfstandig te lezen en in hun context te interpreteren.
- ii. De afgestudeerde is in staat een van tevoren ongelezen stuk Grieks of Latijn van gemiddelde moeilijkheidsgraad te begrijpen en te vertalen.
- iii. De afgestudeerde kan taal-, literatuur- en cultuurwetenschappelijke kennis en inzicht op elementair niveau (ook interdisciplinair) inzetten ten behoeve van analyse van divers materiaal uit de Grieks-Romeinse oudheid en haar doorwerking.
- iv. De afgestudeerde is in staat concrete interpretatievragen te vertalen in wetenschappelijke onderzoeksvragen, het onderzoek uit te voeren, op elementair academisch niveau relevante wetenschappelijke literatuur te verzamelen, te analyseren en kritisch te toetsen, en van dit alles helder en goed gestructureerd mondeling en schriftelijk verslag te doen aan specialisten en niet-specialisten.

III. Oordeelsvorming

- i. De afgestudeerde kan zich een genuanceerd oordeel vormen over bronnen uit de Grieks-Romeinse oudheid en hun rol in culturele processen, mede gebaseerd op het afwegen van relevante maatschappelijke, wetenschappelijke en/of morele aspecten.
- ii. De afgestudeerde is in staat om verschillende resultaten van cultuurwetenschappelijk onderzoek op het terrein van de oudheid kritisch te evalueren en te gebruiken.

BIJLAGE 2: OVERZICHT VAN HET PROGRAMMA

Jaar 1	EC	Niveau
Overzicht Oude Geschiedenis 1: van Myceens Griekenland tot de Hellenistische wereld	5	100
Overzicht Antieke Wijsbegeerte 1: van Thales tot en met Plato	5	100
Academische Vaardigheden (GLTC)	-	100
Mentoraat GLTC	-	100
<i>De taalverwerving Grieks bestaat uit 2 cursussen van 5 EC. De groep (A, B, C) waarin college wordt gevolgd, is afhankelijk van het eindexamenniveau:</i>		
Grieks taalverwerving 1a (A-groep)	5	100
Grieks taalverwerving 1 (B/C-groep)	5	100
Grieks taalverwerving 2a (A-groep)	5	100
Grieks taalverwerving 2 (B/C-groep)	5	100
<i>De taalverwerving Latijn bestaat uit 2 cursussen van 5 EC. De groep (A, B, C) waarin college wordt gevolgd, is afhankelijk van het eindexamenniveau:</i>		
Latijn taalverwerving 1a (A-groep)	5	100
Latijn taalverwerving 1 (B/C-groep)	5	100
Latijn taalverwerving 2a (A-groep)	5	100
Latijn taalverwerving 2 (B/C-groep)	5	100
Latijn: retorica	5	200
Grieks proza: Plato	5	200
Grieks poëzie: drama	5	200
Latijn: lyriek/elegie	5	200
Taaltraining Grieks/Latijn	5	200
Core curriculum: Introduction to Literary Theory	5	200
<i>Facultatief: Inleiding Griekse Papyrologie</i>	5	200

Jaar 2	EC	Niveau
Geïntegreerde Activiteit: De wereld van Augustinus	5	200
Oude Geschiedenis 2: Van Romulus en Remus naar Romulus Augustulus. Overzicht over de geschiedenis van het Romeinse Rijk	5	200
Grieks poëzie: Homerus	5	200
Latijn: epiek	5	200
Grieks proza: Herodotus	5	200
Latijn in de Renaissance	5	200
Overzicht Antieke Wijsbegeerte 2: van Aristoteles tot en met Neoplatonisme	5	200
Antieke bronnen en materiële cultuur van de Grieks-Romeinse wereld (inclusief excursie)	5	300
Latijn: drama	5	300
Griekse literatuurgeschiedenis en pensum	5	300
Grieks: taalkunde	5	300
Latijnse literatuurgeschiedenis en pensum	5	300

Jaar 3	EC	Niveau
Geïntegreerde Activiteit: De wereld van Augustinus (dit vak wordt om het jaar aangeboden, en alterneert met het kerncurriculum Wetenschapsfilosofie)	5	200
<i>Kies twee werkcolleges à 5 EC waarvan minstens 1 bij Grieks of Latijn:</i> Werkcollege Grieks: de boer Socrates: Xenophons literaire experiment ; Werkcollege Latijn: Poëzie en Patronage. Ondersteuning van Latijnse dichters in de Oudheid en de Renaissance; Werkcollege Antieke Wijsbegeerte: Plato's Phaedo en zijn Nachleben in de Late Oudheid; Thuis is waar de Lares zijn: De Romeinse familia en haar leden(; Werkcollege Grieks: Archaïsche poëzie van Sappho tot Simonides; Werkcollege Latijn: Pacuvius ; De Theaetetus van Plato: een dialoog over kennis; Klassieke Archeologie in context: van documentatie tot interpretatie; Macht en Monumenten: hege- monie en architectuur van Attalos tot Augustus ()	10	400
Keuzeruimte Griekse en Latijnse taal en cultuur	30	-
Pensum Latijn óf Grieks <i>Als men een werkcollege Grieks óf Latijn volgt en van plan is bij diezelfde taal een eindwerkstuk te schrijven, dient het pensum in de andere taal gelezen te worden. Als men bij beide talen een werkcollege volgt of als men een eindwerkstuk schrijft bij de taal waarin géén werkcollege wordt gevolgd, kan gekozen worden tussen het pensum Grieks of Latijn.</i>	5	400
Scriptieseminar GLTC	-	300
BA-eindwerkstuk Griekse en Latijnse taal en cultuur	10	400

BIJLAGE 3: BEZOEKPROGRAMMA

Day 1: Wednesday 5 June 2019 – Bachelors International Studies, Ancient Near Eastern Studies, Bachelor Classics (GLTC), Master Classics and Ancient Civilizations

08.30 – 08.45	Brief welcome
08.45 – 09.00	Installation of the panel
09.00 – 11.30	First meeting and reading of documentation
11.30 – 12.15	Faculty Board
12.15 – 12.45	Lunch
12.45 – 13.15	Programme Board and Coordinator of Studies of International Studies
13.15 – 14.00	Students and alumni International Studies
14.00 – 14.30	Staff International Studies
14.30 – 14.45	Panel meeting International Studies
14.45 – 15.00	Break
15.00 – 15.45	Programme Boards and Coordinators of Studies Ancient Near Eastern Studies, Bachelor Classics and Master Classics and Ancient Civilizations
15.45 – 16.30	Students Ancient Near Eastern Studies, Bachelor Classics and Master Classics and Ancient Civilizations
16.30 – 17.15	Staff Ancient Near Eastern Studies, Bachelor Classics and Master Classics and Ancient Civilizations
17.15 – 18.00	Panel meeting
18.00 – 18.30	Open consultation hour Area Studies I

Day 2: Thursday 6 June 2019 – Bachelor & Master Latin American Studies, Bachelor & Master Middle Eastern Studies, Bachelor & Master Russian (and Eurasian) Studies, North American Studies

08.30 – 09.00	Panel meeting and reading of the documentation
09.30 – 10.00	Programme Board and Coordinator of Studies Latin American Studies
10.00 – 10.30	Students Latijns-Amerikastudies and Latin American Studies
10.30 – 11.00	Staff Latin American Studies
11.00 – 11.15	Break
11.15 – 11.45	Programme Board and Coordinators of Middle Eastern Studies
11.45 – 12.15	Students Middle Eastern Studies
12.15 – 12.45	Staff Middle Eastern Studies
12.45 – 13.30	Lunch
13.30 – 14.15	Programme Board and Coordinators of Studies Russische Studies, Russian and Eurasian Studies, and North American Studies
14.15 – 15.00	Students Bachelor and Master Russian (and Eurasian) Studies, and North American Studies
15.00 – 15.45	Staff Russian (and Eurasian) Studies and North American Studies
15.45 – 16.00	Break
16.00 – 16.30	Alumni Russian and Eurasian Studies, North American Studies, and Latin American Studies
16.30 – 17.00	Alumni Middle Eastern Studies and Classics and Ancient Civilizations
17.00 – 18.00	Panel meeting

Day 3: Friday 7 June 2019 – Boards of Examiners

08.30 – 09.30	Panel meeting and reading of the documentation
09.30 – 10.30	Boards of Examiners Russian Studies, Art and Literature and American Studies, and Latin American studies
10.30 – 11.30	Boards of Examiners Middle-Eastern Studies, International Studies, and Classics and Ancient Civilizations
11.30 – 12.00	Panel meeting
12.00 – 12.30	Lunch
12.30 – 13.30	Final meeting management
13.30 – 16.30	Composing of final judgment
16.30 – 16.45	Break
16.45 – 17.30	Development dialogues – parallel
17.30 – 18.30	Report and drinks

BIJLAGE 4: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN

Selectie eindwerken

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek acht eindwerken bestudeerd van de bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur (GLTC). Bij deze opleiding is geen sprake van vaste tracks of varianten waarmee het panel in de selectie van eindwerken rekening diende te houden. De selectie werd gebaseerd op een lijst afgestudeerden van de periode 2016-2018, waarbij werd gezorgd voor een evenwichtige spreiding in cijfers, onderwerpen en begeleiders. De gegevens van de eindwerken zijn bekend bij QANU en zijn op aanvraag beschikbaar.

Vanwege de hoeveelheid te beoordelen opleidingen aan de Universiteit Leiden binnen het visitatiecluster Regiostudies zijn niet vijftien maar acht scripties van de bacheloropleiding GLTC geselecteerd. Er is een gedeelde examencommissie voor de B Griekse en Latijnse taal en cultuur, B Oude Nabije Oosten-studies, RM Classics and Ancient Civilizations, M Classics and Ancient Civilizations. Bij de verplichte vakken is er in totaal voor 20 EC inhoudelijke overlap met het aanverwante programma B Oude Nabije Oosten-studies. Daarnaast is het vak 'Kerncurriculum: Wetenschapsfilosofie' (5 EC) een verplicht onderdeel in de meeste bacheloropleidingen van de Faculteit der Geesteswetenschappen. Bij de gespecialiseerde keuzevakken in het derde jaar is er in totaal voor 40 EC inhoudelijke overlap met de aanverwante programma's B Oude Nabije Oosten-studies, B Filosofie, B Geschiedenis en B Kunstgeschiedenis.

Bestudeerde documenten

Het panel heeft tijdens het bezoek onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels in *hard copy* en deels via de elektronische leeromgeving):

Opleidingsoverstijgende documenten:

- Gids voor de Onderwijskwaliteitszorg;
- *Kwaliteitsborging Toetsing: een handreiking voor examencommissies*;
- Basisbeoordelingsformulier bachelor- en mastereindwerkstuk;
- Handleiding Examencommissies;
- Handleiding Opleidingscommissies;
- *Onderwijsvisie: Learning@LeidenUniversity*;
- Onderwijs- en examenregeling bacheloropleidingen en masteropleidingen Faculteit der Geesteswetenschappen;
- Regels en richtlijnen van de examencommissie Faculteit der Geesteswetenschappen
- *Tips bij Toetsen*;
- *Transferable skills at the Faculty of Humanities*;
- Flyers van Career Services Humanities (waaronder: *Your Future: From university to a career*);
- *Flyer Humanities Master's Buddy Programme*;
- Overview Leiden University Master's Programmes 2019-2020;
- *Expertisecentrum Online Leren Evaluatierapport 2017-2018*.

Informatiemap van de bacheloropleiding Griekse en Latijnse taal en cultuur met daarin:

- Cursusmateriaal 'Taalverwerving Grieks I' (BA1), 'Geïntegreerde Activiteit Augustinus' (BA2), 'Werkcollege Latijn Propertius' (BA3);
- Rapporten van het opleidingsbestuur 2015-2018;
- Rapporten van de examencommissie 2015-2018;
- Notulen van de opleidingscommissie 2016-2019;
- Factsheets van Nationale Studentenenquête;
- Onderwijsvernieuwing
- Handleiding *Schrijven van papers en scriptie Griekse en Latijnse taal en cultuur*
- Cursusevaluaties;
- Programmastatistieken (*Opleidingsjaarkaarten 2015-2018*);
- Toetsplannen GLTC.

Opleidingsspecifieke documenten:

- Mary Beard, *Women & Power: A Manifesto*;
- Martha C. Nussbaum, *Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities*;
- *Eindrapport van de Verkenningcommissie Klassieke Talen: Het geheim van de blauwe broer*;
- *Syllabus Academic Skills: A Guide for the Master and Research Master Classics & Ancient Civilizations 2018-2019*.

Links op laptops:

- Leeromgeving van de geselecteerde vakken;
- Film met organisatiestructuur van de Faculteit der Geesteswetenschappen;
- Website van het Leids Papyrologisch Instituut;
- Website van Sophia Aeterna, de studievereniging van Griekse en Latijnse taal en cultuur.